

Džejn Erkart

STAKLENCE OLUJA

Sa mesta na kom je ležala mogla je da vidi jezero. Činilo joj se da se ono pruža prema istoku tako kao da na umu ima određeno odredište i kao da će jednog dana u potpunosti otići sa ovoga mesta. Ali ono nikuda nije odlazilo. Iako je gubilo vodu pod dejstvom sunčeve toplote, dobijalo ju je ponovo od kiša, iako su se njime poigravali jaki vetrovi, ono je oduvek bilo jezero. I oduvek je bilo na tom mestu. Sam Bog zna da je imalo probleme dvadesetog veka, njegove bolesti, njegove slabosti. Neki su čak govorili da ono umire. Ali je ona bolje razumela jezero. Umirala je i, iako je bila bliska jezeru poput kakve rođake, nije osećala da ono s njom deli to snažno i neumitno propadanje. Ono će uvek biti jezero, i uvek će biti tu, dugo vremena pošto sve ostalo nestane. Sâmo.

Sada je bila sama u sobi. Upravo onako sama kako će biti nekoliko meseci kasnije kada tama oduzme svežinu njenom poslednjem dahu, zauvek. Ranije je zamišljala put u taj mračan - njene misli su progovarale čudnim jezikom - i u suštini crn pejzaž - nevidljiv - kako pluta ka nečem sasvim drugačijem. I tada se nadala da će je blagosloviti neke duboke oprostajne reči, neka mala teatralnost koja bi potvrdila okončavanje života. Ali nekako je osećala da će to biti više od prepuštanja, spuštanja kroz centar koncentričnih krugova koji predstavljaju svet do ličnog i neodredivog središta, a onda...

Od prvih leta što ih je provela ovde obala se uvek iznova i iznova menjala. Jedne godine donela je neočekivani pesak za njenu decu da se igraju. Sećala se finih zrnaca slepljenih za njihove mokre pelene, i njihovih plitkih ali čvrstih otisaka koji bi ostajali na tlu samo nekoliko trenutaka pre nego što bi ih jezero izbrisalo. Međutim, naredne zime oluja je promenila strukturu jezera i tog leta su se deca spoticala o kamenje na obali. U nedeljama koje su usledile njihova bosa stopala su ogrubela, omogućivši im da trče preko stena i kamenčića, a da ne osećaju bol. A njena vlastita stopala su se opirala kamenju s plaže iz leta u leto, primoravajući je da nosi obuću dok ne bi ušla u glatku i meku vodu ostavljajući za sobom tlo.

Njen muž, krupniji, tvrdoglaviji, manje no ona voljan da prizna svoje slabosti, hrapro bi se suočavao sa obalom, poput dece, bos. Ali njegova stopala nikada nisu ogrubela. Dok je stajala, što je ponekad činila, na natkriljenoj verandi, posmatrala je bolne trzaje kako se kreću kroz njegove ukočene noge i naviše niz leđa sve dok, poput ogromne životinje na javnom izvođenju veština, ne bi pao u jezero okrenut leđima i sa smehom.

On sada nije bio tu, nespreman da prizna ovu njenu poslednju, nemoguću slabost.

Ipak je dolazio i odlazio, uglavnom za vreme obroka, kada je unajmljena žena dolazila da im skuva. Ulazio je sav obavijen mirisom farme na kojoj je provodio vreme radeći i radeći, starajući se o biljkama i životinjama koje tek treba da se razviju, o

polju kukuruza, leglu prasića ili čak o korpi punoj glatkim, smeđim jaja. Farma mu je sad oduzimala sve vreme, kao da je, dok se ona niz ovaj samotni tunel kretala prema promeni, bilo čak i važnije da se bavi nečim što tek treba da se razvije. Iako je ova mala letnja kućica bila tek nekoliko minuta hoda udaljena od zemlje na kojoj je radio, činjenica da ona leži u toj kolibi za njega je to rastojanje učinila prevelikim da bi ga prevaljivao, osim kada su u pitanju nekontrolisane i predvidljive potrebe gladi i sna.

Ove godine je obala bila kraća i viša. Jaki prolećni vetrovi nagnali su jezero da pogura stene na nekoliko obala, poput ogromnih koraka, sve do trave. Ovo uzdisanje stena napravilo je pravilnu krivinu oko linije obale kao da je na misteriozan način nastao neki prirodni amfiteatar, tako da bi publika hodočasnika mogla doći, sedeti i posmatrati čudesa jezera. Naravno, oni se još nikada nisu pojavili, ali je njoj ponekad bilo zabavno da priziva sliku obale ispunjene gledaocima, red za redom, kako pozdravlja lako kretanje talasa, praćkanje ribice, blesak beline udaljenog jedra na horizontu. U svojoj mašti je mogla da vidi njihova leđa, niz raznobojnih košulja koji prekriva uobičajeno jednolično sivilo stena.

Pa ipak, čak i bez tih zamšljenih gledalaca, sivilo nije bilo u potpunosti jednolično. Tu i tamo bi zasijao pokoji beli kamenčić, skriven među ostalima, kao da je rezultat neke prekambrijske magije. Ranijih godina deca su ih skupljala i stare kofice za med dupke pune belim kamenčićima još su uvek ovičavale daske na prozorima verande. Deca su se promenila, otišla, odasla, prepuštajući se gradovima i karijeri. Pa ipak su i ona takođe dolazila i odlazila sa osmehom i poklonima, nudeći nejasne i neodređene oblike pomoći. Ona se sećala kako je popravljala stvari za njih, igračku, komad odeće, ili se starala za ogrebotine na koži, i sada je shvatala njihovu bespomoćnu, nejasno izraženu želju da se pretvaraju da bi u ovom trenutku i oni mogli nekako njoj da pomognu.

Njena soba imala je dva prozora. Jedan je gledao ka jezeru, a drugi ka beskrajnom nebu i vetrovima, koji su, činilo joj se, uvek dolazili sa istoka. Kada bi ujutru sunce zasjalo, pozlaćeni pravougaonik bi se pojavio kao dodatni prekrivač kojim neka nepoznata dobronamerna ruka zastire njen krevet. Tim danima bi joj pogled klizao od slabog plamena njenog prstena sa opalom do miliona dijamanata rasutih po površini jezera i poželega bi da legne među njih, lagano klizeći niz vodenu struju dok sunce ne bi prešlo na drugu stranu jezera. Tokom žega svih proteklih leta nikada nije lutala kopnom daleko od vode jezera kada bi učila svoju decu da plivaju ili, pak, kada bi sama plivala dugim, elegantnim zamasima ruku, prelazeći rastojanje od jednog kraja do drugog, sve dok ne bi napamet naučila obeležja linije obale i horizonta koja su se mogla videti iz malog zaliva gde se nalazila njihova letnja kućica. I mnogo puta se smejala i dozivala dok najzad njen muž ne bi, mada sa izvesnim oklevanjem, počeo da se spotiče o kamenje u nameri da joj se pridruži.

Sada je retko plivao, pa i tada samo rano ujutro, pre nego što se ona probudi. Možda nije hteo da ističe svoju pokretljivost, a time i njen nedostatak pokretljivosti. Ili je možda, kako je postajao stariji, želeo da njegova borba bude u potpunosti lična. U nekim drugim vremenima ona mu se smejala zbog načina na koji napada jezero. On bi mu se tada okrenuo leđima, ramena povukao napred poput sportiste odlučnog da osvoji medalju, dok bi ona uvek lako skliznula u vodu, graciozna i opuštena kao sama voda. Svaki trenutak koji bi proveo u jezeru bio je napet i kratko

je trajao, i izgledao kao vrsta prisilnog zadovoljstva koje sobom nosi više komičnosti nego predavanja.

Ali u poslednje vreme ponekad se budila da bi ga posmatrala kako pogrbljen drhti oblačeći na brzinu svoje radno odelo. Znajući da je bio na plivanju, postavila bi mu uobičajeno pitanje o jezeru. „Da li je bilo hladno? Da li su podvodne struje bile jakе?“ A on bi uvek davao isti uobičajeni odgovor. „Nije bilo loše, zaista. Kada jednom udeš u vodu, navikneš se na nju.“

Tog jutra je otišao rano i bez plivanja. Žena joj je namestila krevet, okupala je i po odlasku je prepustila toplom vetru koji je pirkao kroz jedan prozor i pogledu na obalu i jezero koji je ispunjavao drugi. Pogledom je pažljivo ispitivala stene iza stakla, pokušavajući da se seti, na primer, izgleda a onda i strukture čistih sasušenih kostiju galebova, koje su mnogo krhkije od sasušenih stabljika hrizantema i mnogo prijatnije od tog cveta u punom cvatu. Ovi precizni funkcionalni delovi nekad živog organizma bili su tako celoviti sami za sebe da nisu čuvali nikakav dokaz o konačnom propadanju mesa i perja. Oni su bili premešteni negde između postojanja i nepostojanja kao svedočanstvo o nekom važnom događaju. Njihovo prisustvo je na neki način bilo opravdano odsustvom svega onoga što je nestalo.

Ali u tom trenutku, umesto kosti, pogledom je uhvatila jedan minijaturni predmet u boji, plavo-zelen, sivkasto sjajan, jedan nepravilan oblik okružen zaobljenim stenama – tako mali da je mogla i da ga ne primeti, da ga u potpunosti previdi.

„Staklence oluja“, prošaputala je u sebi, a onda se nasmejala shvatajući da je upotrebila muževljeve reči i ne razmišljajući, ne dajući razumu vremena da se umeša, kao što se to često dešavalo. Kada bi razgovarali, ona se ponekad posebno trudila da izbegne da ponovi njegove reči, da ima svoje sopstvene, čvrsto oblikovane misli. Te reči i misli su, verovala je, bile njene u potpunosti. One su pripadale onim stvarima nad kojima on nije imao moć kontrole, bilo svojim prisiljavanjem, bilo svojom nežnošću.

Mora da je to bilo pre najmanje petnaest godina, kada su deca, mrzovoljna i bez ideja šta da rade kao i većina mladih u ranoj mladosti, sedela dan za danom kao zlokobno kamenje na obali, sve dok ona nije, setivši se kofica za med na daskama prozora, predložila da sakupljaju komadiće zaobljenih staklića koji su ponekad bili razbacivani po kamenju. Možda bi, napomenula je, mogli nešto uraditi s njima, prekriti mali deo dvorišta ili stazu, ili ispuniti staklene tegle kao ukras za njihove spavaće sobe. To bi u svakom slučaju bilo bolje od sedenja kraj jezera i razmišljanja kako provesti beskrajne letnje dane koji su se pružali pred njima.

Svo troje dece je gotovo odmah započelo potragu, a njihova mršava pocrnela leđa presijavala su se na žarkom suncu. Veći deo komadića koje su pronalazili bili su tamnosmeđe boje, bez sumnje od pivskih flaša, koje su u jezero bacali izletnici iz parka smeštenog u toj oblasti dvadeset četiri kilometra niz drum. Povremeno bi, međutim, naišli i na ređe primerke, vrstu mekog tirkiznoplavog stakla čija je boja ličila na boju flaša koje su vidali u antikvarnicama sa svojom majkom. Ovi komadići su ponekad izazivali prepirke oko toga ko ih je prvi primetio, ali je često unakolo bilo dovoljno komada da svi budu zadovoljni. Ipak, komadići smaragdnozelene i morskiplave boje bili su manji i ređi među malim vlažnim oblucima na samoj

livici obale. To su bili ostaci boca još starijih od onih koje se mogu naći u prodavnici. Ali su deca ove nedostupne vidala iza stakla izložbenih ormarića u oblasnom muzeju. Često bi se reč otrov ili lobanja i ukrštene kosti mogli videti na površini starijeg, tamnijeg stakla. Njihova majka je znala da su flaše sadržavale tečnost za čišćenje koja je u modernim veselo ukrašenim konzervama i plastičnim flašama bila jednako otrovna kao onda kada se držala u tamnom staklu, ali su deca to staklo povezivala sa sudbonosnim i strasnim pričama, koje su u sebi verovatno imale i gusare, i oni su komadiće tog stakla pokazivali svojim roditeljima kao najvažnije odlikovanje.

Pretraživanje obale je trajalo dva, možda tri dana i postalo je, bar za izvesno vreme, tema porodičnih razgovora. Ali jedne večeri, sećala se, svi su sedeli za stolom, njen muž se prepirao s njom, uporno se zalažući, kao što je to često činio, za svoj lični oblik definicije čak i u domenu dečjih aktivnosti.

„To je pravo staklence oluja“, objavio je deci koja su nađeni komadić stakla nazivala nizom različitih imena, „tako sam ga ja oduvek zvao.“

„Ali“, ona je odgovorila, „sećam se stanklenceta oluja iz srednje škole, sa časova fizike. Ono je imalo veze s predviđanjem vremena, ne znam baš tačno čega. Ali to je ono što predstavlja staklence oluja, a ne to staklo nađeno napolju na plaži.“

„Nije tako,“ nastavio je on, „Njega stvaraju oluje dejstvom talasa i kamenja. One mu zaoble ivice. Ne možeš ga pobrkati s ivicama stakla koje leži na dnu kupališta za ptice. Njega stvaraju oluje, to je staklence oluja.“

„Pa, mi smo to oduvek zvali obalsko staklence, ili ponekad vodeno staklence kada smo bili deca, a staklence oluja se pojavilo kasnije kada smo bili u srednjoj školi.“

„To je staklence oluja“, rekao je, unoseći u svoje reči onu vrstu ozbiljne konačnosti svog suda koju je ona dobro poznavala. To je bila tvrdnja koja se ne poriče, mesto s kog nema povratka.

Upravo bi se posle ovih malih, zaista beznačajnih, prepirki njih dvoje u tišini okretali jedno od drugog na neko vreme, pri čemu se ona nepokolebljivo, tiho držala svoje privatnosti, svoje sopstvene ličnosti. A njemu se opet činilo da ona iz tvrdoglavosti odbija da prihvati njegovo pojednostavljeno shvatanje poretk stvari, da želi da ga zbuni težeći ka složenosti beskrajsnih mogućnosti. On nije bio čovek razvijenoj intelekta. Gotovo svi problemi s kojima se suočavao uklapali su se u činjenice i stavove iz njegove rane mladosti. Držao se predvidljivosti ovih predodređenih činjenica tako čvrsto da ga je, kada se ona razbolela, sama grozota bolesti koja se javljala neopisivo preplašila. Prema njegovim dubokim uverenjima to nije trebalo da bude tako, to nije moglo da se dogodi njoj, ili što je verovatno još važnije, njemu samom. Oni o tome nisu razgovarali, već su u tišini okrenuli leđa jedno drugom. Ona nije želela da brani svoju tragediju, a on nije želeo da otvoreno prihvati ista što je u vezi s tom ogromnom promenom.

Ali pre petnaest godina, u maloj problematici stanklenceta deca su se lako, baš kao i sva deca, pokorila njegovom autoritetu. Staklence je postalo staklence oluja. Međutim, kroz nedelju dana deca su napustila ovu zanimaciju da bi se opet vratila dosađivanju, a ni staza ni ukrašeni deo dvorišta nisu se pojavili. Ipak, samo sta-

klence se javljalo godinu za godinom među kamenjem na obali, i, ma koliko se trudila, ona nikada nije mogla da u potpunosti suzbije neodoljivu potrebu da ga podigne. Želja da ga pokupi je bila u njoj i sada, dok je ležala zatvorena u sobi, stvarajući nevidljivu napetost, poput tanke, zategnute žice, između njenih očiju, ruku i obale. Najposle, to staklence je bilo malo blago, enigma, slomljeno parčence stakla kome je vreme oduzelo jednu od važnijih osobina, mogućnost da seče. I premda više nije mogla da ga protrlja među dlanovima, znala je da je ono i dalje jednako čvrsto i jako kao što je to oduvek bilo. I jednako nežno.

Sa mesta na kom je ležala mogla je da vidi jezero i znala je da je to dobro. Lepo je kad možeš da vidiš kopno i njegove granice. Lepo je kad možeš da vidiš ogromnu neograničenu površinu jezera. I bila je zadovoljna što je videla staklence oluja. Osetila je da razume razvojni put njegove priče. Ono što je jednom bilo razbijeni opasni materijal sada je ležalo na obali, bezopasno, pasivno i divno posle igre atmosferskih pojava, igre pune bacanja i trljanja. Staklence je vremenom postalo pastelna uspomena na jednu korisnu posudu, uspomena koja može da se ponese, verovatno u zadnjem džepu, izvadi odatle i ponekad pažljivo posmatra. Predstavljalo je ostatak onog posebnog trenutka kada uspomena i ivica slomljenog stakla omekšavaju i kombinuju se da bi dopustili staklencetu da ostane sačuvano kroz vreme.

Koliko je dugo, pitala se, trebalo od slamanja na stenama, kroz oluje različitih godišnjih doba, do ove promene? Kada su ivice izgubile svoju moć sečenja?

Te noći on je ušao u sobu umoran i veoma potišten, noseći sobom miris biljaka i životinja koje tek treba da se razviju. Govorio je o problemima koje je imao na farmi, o tvrdoglavim mašinama koje odbijaju da rade ili o usevima sa neobjašnjivim deformacijama – događajima za koje, čak ni vođen svojom tvrdoglavošću, nije mogao da se nada da će ih ikada moći staviti pod svoju kontrolu. A kada se okrenuo da je pogleda, njene oči su ličile na sveže slomljeno staklo: oštre, opasne, žive. Ipak mu je odgovorila ljubazno. Znala je da će biti još oluja a da će sa njima doći i zaobljavanje ivica.

„Ima na obali jedno staklence oluja,“ rekla je.

(Sa engleskog prevela Jelena Matić)

Džejn Erkart (Jane Urquhart) rođena je u mestu Litl Long Lak u Ontariju, Kanada, a odrasla u Torontu. Napisala je tri knjige pesama, jednu zbirku pripovedaka (**Storm Glass**) i tri romana koji su stekli međunarodnu slavu (**The Whirlpool**, **Changing Heaven**, **Away**). Za svoje književno delo je više puta nagrađivana (nagrada Trillium i Marian Engel Nagrada za najbolju inostranu knjigu u Francuskoj), a nedavno je imenovana za počasnog člana u Red vitezova umetnosti i književnosti u Francuskoj. Erkartova danas živi u jednom malom mestu u jugozapadnom Ontariju u Kanadi.

Priča „Staklence oluja“ („Storm Glass“) je priča iz istoimene zbirke za koju se u Books in Canade kaže: „Druga vremena i druga mesta boje veći deo priča iz ove zbirke. Prozori i stakla takođe su uočljivi. Neki od likova nemaju ime, ali svako od njih je sanjar, iako ono o čemu oni sanjaju teško da može da bude građa za snove. Staklence oluja je efektna zbirka, upravo zbog toga što su snovi o kojima govori tako uznemirujući: uznemirujući na stvaran i uznemirujući na blizak način.“

